

PRODUKCYJNA I DOCHODOTWÓRCZA ROLA AGROBIZNESU W GOSPODARCE NARODOWEJ W POLSCE I NIEMCZECH

Aldona Mrówczyńska-Kamińska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Celem opracowania było porównanie wyników produkcyjnych i dochodowych w agrobiznesie w Polsce i Niemczech. Porównano udział agrobiznesu w gospodarce narodowej oraz jego strukturę wewnętrzną w zakresie uzyskiwanych wyników produkcyjnych i dochodowych. Główną metodą badawczą była analiza nakładów i wyników (*input-output analysis*), której podstawą są tabele przepływów międzygałęziowych oraz metoda porównawcza. W Polsce przemiany struktury agrobiznesu w tym zakresie przebiegają w pożądanym kierunku, spada znaczenie rolnictwa, natomiast wzrasta – przemysłu spożywczego i przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi. W latach 1995, 2000 i 2007 systematycznie zmniejsza się udział agrobiznesu w gospodarce narodowej, jednak – w porównaniu z gospodarką niemiecką – sytuacja w polskim sektorze rolno-żywnościowym jest nienowoczesna i tradycyjna. Głównym warunkiem przeprowadzenia w Polsce zmian w tym zakresie jest, przede wszystkim, wzrost gospodarczy oraz skuteczne wykorzystanie pomocy unijnej dla sektora rolno-żywnościowego.

Słowa kluczowe: agrobiznes, produkcja globalna, wartość dodana brutto, wewnętrzna struktura, udział agrobiznesu w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech

WSTĘP

Istota mechanizmu rozwoju sektora rolno-żywnościowego (agrobiznesu) ujawnia się w zmianach proporcji między gospodarką narodową a gospodarką żywnościową oraz między poszczególnymi ogniwami agrobiznesu. W miarę rozwoju społeczno-gospodarczego kraju kurczy się relatywnie sektor rolno-żywnościowy, zmniejsza się liczba

pracujących w nim ludzi i zmniejsza się udział tego sektora w wartości dodanej brutto, jednak wzrasta jego znaczenie ekonomiczne i społeczne dla rozwoju całej gospodarki narodowej. Rolnictwo i cały sektor rolno-żywnościowy stają się ważnym członem gospodarki narodowej, warunkują jej rozwój, a także w coraz większym stopniu zależą od tego, co dzieje się poza nimi, w pozostałych gałęziach gospodarki narodowej [Woś 1979, Tomczak 1985, 2000].

Udział produkcji globalnej i wartości dodanej brutto wytworzonej w agrobiznesie (sektorze rolno-żywnościowym) zmniejsza się w długim okresie w agrobiznesie w porównaniu z gospodarką narodową. Proporcje te mają istotny wpływ na ocenę stopnia nowoczesności struktur agrobiznesu w poszczególnych krajach. Struktura agrobiznesu zmienia się w ten sposób, że zmniejsza się udział rolnictwa, a wzrasta udział przemysłu spożywczego, obrotu i usług [Czyżewski 1995, Wilkin 2001]. Oznacza to, że wraz z ewolucją zmienia się ogniwo wiodące agrobiznesu, z rolnictwa na przemysł spożywczy [Zalewski 1989].

Głównym celem artykułu jest określenie produkcyjnej i dochodotwórczej roli agrobiznesu w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech oraz porównanie struktury wewnętrznej agrobiznesu w zakresie produkcji globalnej i wartości dodanej brutto. Zakres czasowy badań obejmuje lata 1995, 2000 i 2007, czyli najnowsze dostępne dane dotyczące „Rachunków podaży i wykorzystania wyrobów i usług”. Analiza obejmuje trzy sfery agrobiznesu: przemysł wytwarzający środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego (sfera I), rolnictwo (sfera II) i przemysł spożywczy (sfera III)¹.

Według Wośa [1979], w celu oceny stopnia rozwoju i nowoczesności agrobiznesu oraz zobrazowania jego znaczenia w gospodarce narodowej można posłużyć się zespołem pięciu wskaźników. Chodzi tutaj o wielkości obrazujące potencjał produkcyjny (zatrudnienie, wartość brutto środków trwałych oraz nakłady inwestycyjne) oraz wyniki produkcyjne (produkcja globalna) i dochodowe (wartość dodana brutto). Do analizy porównawczej wykorzystano tylko wielkość produkcji globalnej i wartości dodanej brutto agrobiznesu. Wielkości te zostały obliczone za pomocą formuły zaproponowanej przez Wośa [1979]:

$$X_A = x_r + x_p + \sum_{i=1}^n x_i b_{ir} + \sum_{i=1}^n x_i b_{ip}$$

gdzie:

- X_A – produkcja globalna agrobiznesu,
- x_r – produkcja globalna rolnictwa,
- x_p – produkcja globalna przemysłu spożywczego,
- x_i – produkcja globalna i -tych działów (gałęzi) związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym ($i = 1, 2, \dots, n, n \neq r, p$), biorących pośredni udział w wytwarzaniu żywności,
- b_{ir} – współczynnik określający przepływ produktów i usług i -tego działu (gałęzi) do rolnictwa, wyrażony w procentach popytu pośredniego i -tego działu (gałęzi),

¹ Podstawowa praca z zakresu teorii agrobiznesu, struktury wewnętrznej i powiązań z gospodarką narodową to dzieło Daviesa i Goldberga [1957]. Według autorów książki, agrobiznes jako dział gospodarki narodowej, składa się z trzech głównych agregatów (zespołów) ekonomicznych, co wykorzystano w niniejszej analizie.

b_{ip} – współczynnik określający przepływ produktów i usług i -tego działu (gałęzi) do przemysłu spożywczego, wyrażony w procentach popytu pośredniego i -tego działu (gałęzi).

Zgodnie z definicją agrobiznesu, do produkcji globalnej tego sektora zaliczamy całą (pełną) wartość produkcji globalnej rolnictwa (x_r) i przemysłu spożywczego (x_p). Są to ogniwa (gałęzie) bezpośrednio wytwarzające żywność. Nieco bardziej skomplikowana jest procedura ustalania „wkładu” gałęzi, które w wytwarzaniu żywności uczestniczą pośrednio. Bowiem tylko cząstki ich produktów i usług przenoszą się na wartość wytwarzanej żywności. Wielkości te są proporcjonalne do rozmiarów przepływów dóbr materialnych i usług i -tego działu do rolnictwa i przemysłu spożywczego z pozostałych działów gospodarki narodowej, obliczonych na podstawie tabel przepływów międzygałęziowych, czyli analizy nakładów i wyników (*input-output analysis*).

W artykule zastosowano także metodę analogii i porównań, która pozwala na uzyskanie informacji prognostycznych poprzez przeniesienie prawidłowości z jednego zjawiska na drugie. Można sądzić, że kompleks rolno-żywnościowy w Polsce będzie się rozwijał w kierunku, który występuje w krajach wysoko rozwiniętych. Przykładem może być tutaj niemiecka gospodarka żywnościowa, gdzie zarówno w zakresie wewnętrznej struktury, jak i udziału tego sektora w gospodarce narodowej występują znaczne różnice w porównaniu z Polską. Niemcy są najważniejszym partnerem handlowym Polski. Jest to spowodowane bliskością geograficzną, potencjałem demograficznym i ekonomicznym oraz tradycjami powiązań gospodarczo-społeczno-politycznych [Cziomer 2001]. W Niemczech występują podobne warunki klimatyczno-glebowe jak w Polsce, podobna jest też struktura spożycia. Ze względu na dużo wyższy poziom rozwoju gospodarczego Niemiec, porównanie stanu i wewnętrznej struktury agrobiznesu w Polsce i w Niemczech może stanowić przesłankę pozwalającą formułować wnioski odnośnie kierunku rozwoju tego sektora w Polsce.

WOLUMEN I STRUKTURA PRODUKCJI GLOBALNEJ AGROBIZNESU W POLSCE I NIEMCZACH ORAZ JEJ UDZIAŁ W GOSPODARCE NARODOWEJ

W tabeli 1 przedstawiono wielkości produkcji globalnej agrobiznesu w Polsce i Niemczech. W latach 1995, 2000 i 2007 produkcja globalna w niemieckim sektorze rolno-żywnościowym była znacznie wyższa w wartościach bezwzględnych niż w Polsce. W 2007 roku w Niemczech wynosiła 276 mld euro, a w Polsce była trzykrotnie niższa – w 2007 roku 75,0 mld euro (tab. 1). Jednak z punktu widzenia przeprowadzanej analizy porównawczej pomiędzy polskim i niemieckim sektorem rolno-żywnościowym istotniejsza jest analiza struktury wewnętrznej (rys. 1). W Polsce, w badanych latach, zmniejszyło się znaczenie rolnictwa w wynikach produkcyjnych agrobiznesu (z około 43,0% w 1995 roku do 37,0% w 2007 roku), jednak w dalszym ciągu sfera druga posiada duży wpływ na wielkość produkcji globalnej agrobiznesu. Z kolei w Niemczech udział rolnictwa w wynikach produkcyjnych był o połowę mniejszy niż w Polsce i wynosił w 2007 roku około 19,0%. Największe znaczenie w strukturze wewnętrznej produkcji globalnej niemieckiego agrobiznesu miała sfera trzecia (przemysł spożywczy), około 56,0% we wszystkich badanych latach. Podobnie było w Polsce,

Tabela 1. Produkcja globalna w agrobiznesie w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007 (mln euro)

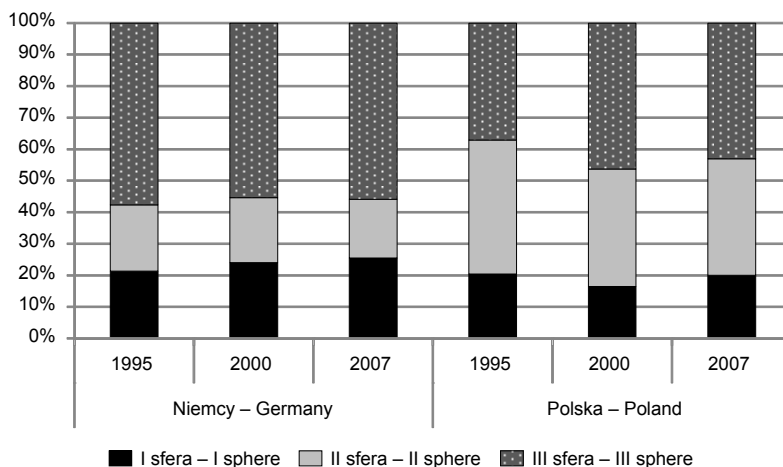
Table 1. Global production of agribusiness in Poland and Germany in 1995, 2000 i 2007 (mill. euro)

Wyszczególnienie Specification		Niemcy Germany	Polska Poland
1995	I sfera – I sphere	48 430,0	8 533,9
	II sfera – II sphere	47 618,4	17 693,8
	III sfera – III sphere	130 653,1	15 526,6
	razem – total	226 701,5	41 754,3
2000	I sfera – I sphere	56 387,0	8 533,9
	II sfera – II sphere	48 720,0	19 336,4
	III sfera – III sphere	130 250,0	23 981,8
	razem – total	235 357,0	51852,1
2007	I sfera – I sphere	70 223,0	15 070,1
	II sfera – II sphere	51 480,0	27 788,4
	III sfera – III sphere	154 120,0	32 410,9
	razem – total	275 823,0	75 269,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z EUROSTATU dotyczących: Rachunków ekonomicznych dla rolnictwa, Rachunków narodowych i Rachunków podaży i wykorzystania wyrobów i usług w Polsce i Niemczech za lata 1995, 2000 i 2007, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Source: own elaboration based on EUROSTAT: Economic Accounts for Agriculture, National accounts and Supply and use tables in Poland and Germany in 1995, 2000 and 2007, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

gdzie w badanych latach znaczenie przemysłu spożywczego wzrosło i wyniosło 43% w 2007 roku (o około 6 pkt proc. więcej niż w 1995 roku). Wyniki te wskazują na kształtowanie się nowoczesnej struktury wewnętrznej agrobiznesu w Polsce. Potwierdza to także znaczenie sfery pierwszej (przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego) w tworzeniu produkcji globalnej agrobiznesu. Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech udział tej sfery w analizowanych latach zwiększał się, przy czym w Niemczech w 2007 roku wyniósł 25,5%, natomiast w Polsce był o ponad 5 pkt proc. niższy (20,0% w 2007 roku). Można zatem stwierdzić, że sektor rolno-żywnościowy w Polsce rozwija się zgodnie z ogólnoświatowymi tendencjami, spada znaczenie rolnictwa, a rośnie przemysłu spożywczego i sfery pierwszej. W przypadku produkcji globalnej najszybciej spada znaczenie rolnictwa właściwego, jednak na ogół nie zmniejszają się bezwzględne rozmiary produkcji rolniczej i całego agrobiznesu. Wewnętrzna struktura agrobiznesu zmienia się, ale nie oznacza to, że spada znaczenie agrobiznesu w gospodarce narodowej. Sektor ten w dalszym ciągu pozostaje jednym z największych subsystemów gospodarki narodowej, co potwierdza także analiza udziału agrobiznesu w produkcji globalnej całej gospodarki narodowej.

Rys. 1. Struktura wewnętrzna produkcji globalnej agrobiznesu w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007

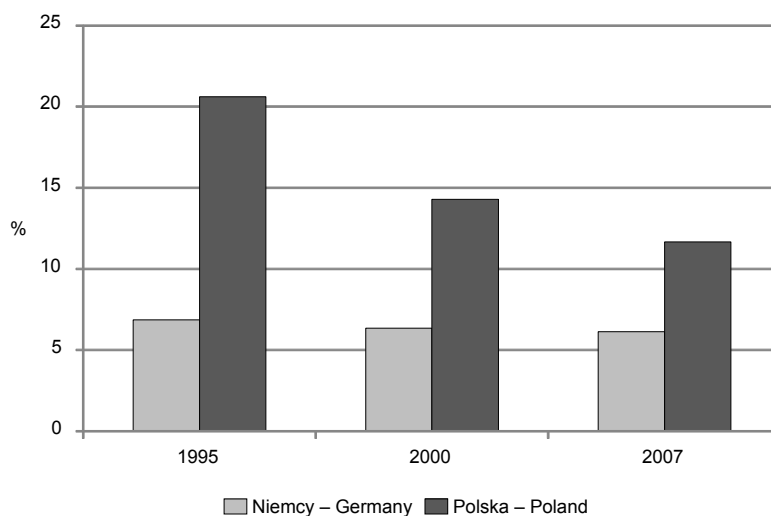
Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 1.

Fig. 1. Internal structure of global production in Polish and German agribusiness in 1995, 2000 and 2007

Source: own elaboration based on data from Table 1.

Syntetycznym miernikiem roli agrobiznesu jest jego udział w produkcji globalnej gospodarki narodowej. Produkcja globalna gospodarki żywnościowej nie jest wprawdzie najlepszą miarą, gdyż obejmuje ona pełny proces narastania kosztów wytwarzania żywności, obciążonych błędem wynikającym z systemu cen bieżących. Niemniej jednak produkcja globalna agrobiznesu wzrasta nominalnie, choć w miarę upływu lat relatywnie zmniejsza się jej udział w produkcji globalnej kraju². Na rysunku 2 przedstawiono zmiany udziału agrobiznesu w tworzonej produkcji globalnej w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007. W Niemczech udział agrobiznesu w wynikach produkcyjnych całej gospodarki narodowej we wszystkich badanych latach był niski (średnio 6,0%), z kolei w Polsce udział ten w 1995 roku wyniósł aż 20,0%, natomiast w 2007 roku – 11,7%. Coraz mniejsze znaczenie agrobiznesu w produkcji globalnej gospodarki narodowej w Polsce wskazuje na pozytywne zmiany w kształtowaniu nowoczesnego agrobiznesu, jednak są to zmiany bardzo powolne i do poziomu występującego w Niemczech jest jeszcze dość daleko. Potwierdza to także analiza struktury wewnętrznej i udziału agrobiznesu w gospodarce narodowej w zakresie wyników dochodowych.

² Zmniejszanie się udziału agrobiznesu w gospodarce narodowej postępuje dość wolno. Jest to związane z szybszym tempem wzrostu gospodarczego gałęzi spoza kompleksu gospodarki żywnościowej aniżeli gałęzi wchodzących w skład kompleksu żywnościowego.

Rys. 2. Udział agrobiznesu w produkcji globalnej w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1 i Rachunków narodowych dla Polski i Niemczech, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Fig. 2. The share of agri-business in total global production in Poland and Germany in 1995, 2000 and 2007

Source: own elaboration based on a the data from Table 1 and National accounts for Poland and Gemany, [www.epp.eu](http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu).

WOLUMEN I STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO W AGROBIZNESIE W POLSCE I NIEMCZECH ORAZ JEJ UDZIAŁ W GOSPODARCE NARODOWEJ

W tabeli 2 została przedstawiona wielkość wartości dodanej brutto w agrobiznesie w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007. W wartościach bezwzględnych wartość dodana brutto wzrastała zarówno w polskim, jak i w niemieckim agrobiznesie. W 2007 roku wyniosła ona w Niemczech 81,0 mld euro, natomiast w Polsce 23,0 mld euro. Jeżeli chodzi o strukturę wewnętrzną, to zarówno w Polsce, jak i w Niemczech zmniejszył się udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej, wzrosło natomiast znaczenie sfery pierwszej lub trzeciej (rys. 3). Jednak w Polsce, pomimo spadku udziału rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto agrobiznesu z około 57,0 % w 1995 roku do 50,1% w 2007 roku, w dalszym ciągu sektor rolny ma decydujący wpływ na wyniki dochodowe całego agrobiznesu. Z kolei w Niemczech rolnictwo wytwarza tylko około 1/4 całej wartości dodanej agrobiznesu, natomiast o wynikach dochodowych niemieckiego agrobiznesu decyduje w 30,0% sfera pierwsza i w 46,0% sfera trzecia. Z porównania wynika, że w Polsce, podobnie jak w przypadku wyników produkcyjnych, zmiany w agrobiznesie przebiegają w spodziewanym i pożądanym kierunku, rośnie znaczenie sfery pierwszej oraz przemysłu spożywczego w dochodach tego sektora, spada natomiast znaczenie rolnictwa.

Tabela 2. Wielkość wartości dodanej brutto agrobiznesu w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007 (mln euro)

Table 2. Gross value added in Polish and German agri-business in 1995, 2000 and 2007 (mill. euro)

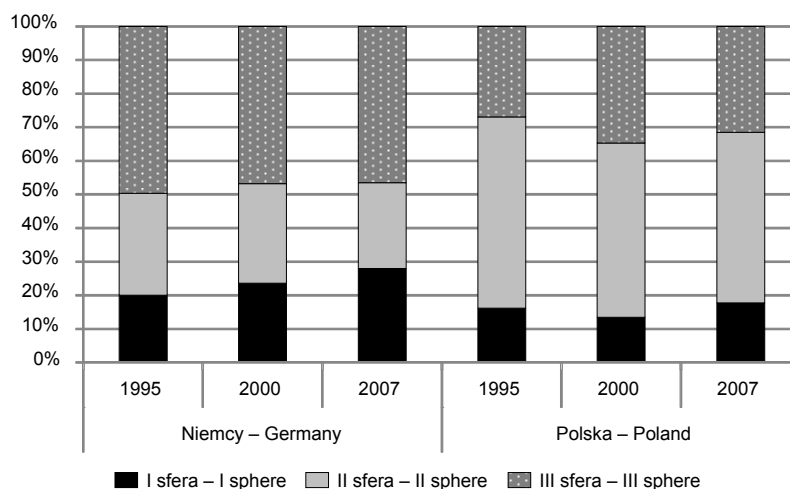
Wyszczególnienie Specification		Niemcy Germany	Polska Poland
1995	I sfera – I sphere	14 569,4	2 121,5
	II sfera – II sphere	22 024,3	7 466,4
	III sfera – III sphere	36 073,9	3 533,2
	razem – total	72 667,6	13 121,1
2000	I sfera – I sphere	18 534,5	2 121,5
	II sfera – II sphere	23 240,0	8 139,6
	III sfera – III sphere	36 680,0	5 454,8
	razem – total	78 454,5	15 715,9
2007	I sfera – I sphere	22 762,1	4 121,6
	II sfera – II sphere	20 700,0	11 728,5
	III sfera – III sphere	37 730,0	7 265,9
	razem – total	81 192,1	23 116,0

Źródło: zob. tabela 1
Source: see Table 1.

Udział sektora rolno-żywnościowego w tworzeniu dochodu narodowego umożliwia syntetyczną ocenę pozycji agrobiznesu w polskiej i niemieckiej gospodarce narodowej (rys. 4). W badanych latach udział ten w Niemczech był bardzo niski, około czteroprocentowy, natomiast w Polsce w 1995 roku wyniósł około 14,0%, a w 2007 roku był o około 6 pkt proc. niższy (8,5%).

Głównym czynnikiem wpływającym na te różnice jest poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce i Niemczech. W tabeli 3 przedstawiono wartość dodaną brutto przypadającą na jednego mieszkańca w PPS oraz udział agrobiznesu w wartości dodanej brutto w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego, udział agrobiznesu w wartości dodanej brutto jest coraz mniejszy³. Jednak w krajach, gdzie WDB na jednego mieszkańca jest wysoka, udział agrobiznesu w tworzonej wartości dodanej stabilizuje się na niskim poziomie. Sytuacja taka występuje w Niemczech, gdzie w badanych latach wartość dodana przypadająca na jednego mieszkańca wzrastała, a udział agrobiznesu w tworzeniu tej kategorii dochodowej w gospodarce narodowej

³ W analizowanych latach współczynnik korelacji pomiędzy wzrostem WDB na jednego mieszkańca a udziałem agrobiznesu w wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej zarówno w Polsce, jak i w Niemczech wyniósł 0,94. Wprawdzie okres przyjęty do obliczenia tego współczynnika to tylko trzy lata, jednak wynik potwierdza ogólną tendencję w tym zakresie.

Rys. 3. Struktura wewnętrzna wartości dodanej brutto agrobiznesu w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 2.

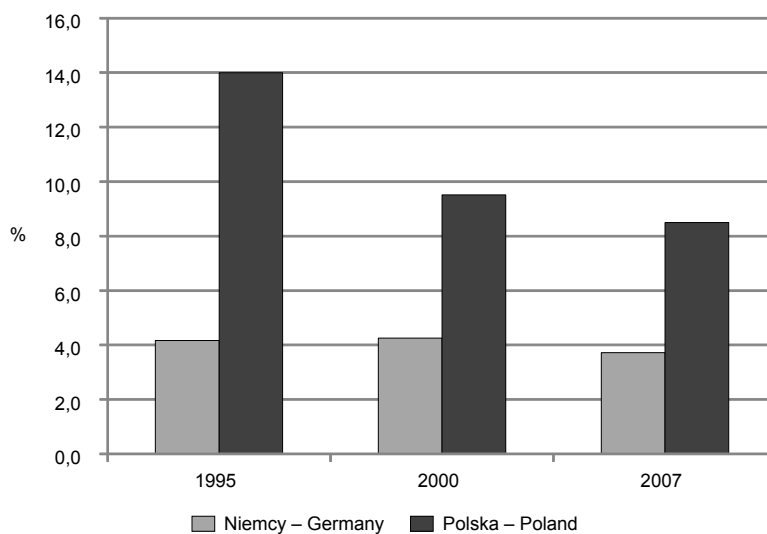
Fig. 1. Internal structure of gross value in added Polish and German agribusiness in 1995, 2000 and 2007

Source: own elaboration based on data from Table 2.

utrzymywał się na podobnym niskim poziomie (około 4,0%). Z kolei w Polsce WDB *per capita* rośnie (jednak pozostaje na znacznie niższym poziomie niż w Niemczech), natomiast udział agrobiznesu zmniejszył się dość istotnie. Na spadek udziału agrobiznesu w wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej mają wpływ przede wszystkim czynniki popytowe. Elastyczność dochodowa popytu na żywność jest niższa od jedności⁴, co tworzy bariery wzrostu produkcji rolniczej i całego sektora rolno-żywnościowego. Stwierdzenie to opiera się na znanym Prawie Engla. Jednak w krajach wysoko rozwiniętych obserwuje się zjawiska, które odpowiadają sytuacji po-anglowskiej. Wiele rodzin dysponujących wysokimi dochodami wchodzi w taką sferę, w której udział wydatków konsumpcyjnych w ogólnych dochodach zaczyna spadać coraz wolniej⁵. Dzieje się tak dlatego, że szybko rośnie udział żywności droższej o wysokim stopniu przetworzenia i uszlachetnienia. W miarę wzrostu dochodów, konsument nie spożywa większej fizycznej ilości produktów żywnościowych, nie kupuje więcej kilogramów, ale konsumuje żywność w innych formach, lepiej opakowaną, łatwiejszą do przygotowania i spożycia [Heady 1962]. To podnosi społeczne koszty produkcji żywności i w swoisty

⁴ W 2005 roku współczynnik elastyczności dochodowej popytu dla produktów żywnościowych, napojów i tytoniu wynosił w Polsce 0,628, natomiast w Niemczech – 0,477 [Rembisz 2011].

⁵ W Polsce w 2000 roku udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem wynosił 22,83%, a w 2010 roku 20,2%, z kolei w Niemczech w 2000 roku 11,49%, a w 2010 – 11,05%. Wyniki te wskazują na to, że w Polsce tempo zmian udziału wydatków na żywność w wydatkach ogółem było szybsze niż w Niemczech (w Polsce w 2010 roku tempo to wyniosło w porównaniu z 2000 rokiem 11,0%, natomiast w Niemczech niecałe 5,0%) [Rembisz 2011].

Rys. 4. Udział agrobiznesu w wartości dodanej brutto w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 2 i Rachunków narodowych dla Polski i Niemiec, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Fig. 4. Share of agri-business in total gross value added of Polish and German economies in 1995, 2000 and 2007

Source: own elaboration based on the data from Table 2 and “National Accounts” for Polish and Germany, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Tabela 3. Wartość dodana brutto na jednego mieszkańca w PPS (euro/1 mieszkańca) oraz udział agrobiznesu w dochodzie narodowym (%) w Polsce i Niemczech w latach 1995, 2000 i 2007

Table 3. Gross value added per capita (euro/1 capita) and share of agribusiness in national income in Poland and Germany in 1995, 2000 and 2007

	1995		2000		2007	
	WDB/ 1 mieszkańca gross value added per capita	udział agrobiznesu w WDB share of agribusiness in GVA	WDB/ 1 mieszkańca gross value added per capita	udział agrobiznesu w WDB share of agribusiness in GVA	WDB/ 1 mieszkańca gross value added per capita	udział agrobiznesu w WDB share of agribusiness in GVA
Niemcy Germany	21 403,2	4,2	22 412,4	4,3	26 492,5	3,7
Polska Poland	2 430,5	11,7	4 274,3	9,5	7 136,2	8,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 2 i Rachunków narodowych dla Polski i Niemiec, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Source: own elaboration based on the data from table 2 and National Accounts for Polish and Germany, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

sposób zwiększa popyt. Ten wzrost konsumpcji żywności luksusowej, podnosi udział wydatków żywnościowych, zwiększa elastyczność popytu na produkty rolne i żywnościowe oraz zmniejsza bariery wzrostu produkcji żywności. Jest to jeden z powodów, dlaczego w krajach rozwiniętych udział agrobiznesu w wartości dodanej brutto stabilizuje się na niskim poziomie. Tak więc zmiany demograficzne, zmiana modelu konsumpcji żywności i relatywny wzrost społecznych kosztów wytwarzania żywności powodują, że szybko wzrasta zapotrzebowanie na produkty żywnościowe i to wstrzymuje spadek udziału rolnictwa i całego agrobiznesu w wytwarzaniu wartości dodanej brutto.

PODSUMOWANIE

Porównanie Polski z sytuacją w niemieckim sektorze rolno-żywnościowym pozwala stwierdzić, że w zakresie uzyskiwanych wyników produkcyjnych i dochodowych polski agrobiznes znajduje się we wczesnym stadium zmierzania w kierunku nowoczesności. W Polsce w strukturze agrobiznesu dominują przede wszystkim gałęzie bezpośrednio wytwarzające żywność, a więc rolnictwo i przemysł spożywczy. Z kolei w Niemczech główną rolę w tworzeniu produkcji globalnej i wartości dodanej brutto agrobiznesu odgrywają przemysł spożywczy i sfera pierwsza (przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego). W Polsce w analizowanych latach wprawdzie zaobserwowano zmiany udziału agrobiznesu w gospodarce narodowej oraz w jego strukturze wewnętrznej, jednak są to zmiany bardzo powolne. Sytuacja w Polsce jest jeszcze dość tradycyjna i ulega stosunkowo niewielkim zmianom, jednak bezspeczne jest to, że kompleks rolno-żywnościowy w gospodarce narodowej posiada istotne znaczenie, co potwierdzają wielkości produkcji globalnej i wartości dodanej agrobiznesu. Wyniki analizy dają także podstawę do stwierdzenia, że sektor rolno-żywnościowy jest jednym z ważniejszych członów polskiej gospodarki i że jego wkład w proces tworzenia dochodu narodowego jest dość znaczący.

LITERATURA

- Cziomer E., 2001. Stanowisko Niemiec wobec integracji Polski z Unią Europejską na tle współpracy polsko-niemieckiej w latach dziewięćdziesiątych. W: Rola Niemiec w procesie integracji Polski z Europą. Red. J. Holzer, J. Fiszer. ISP, PAN, Warszawa.
- Czyżewski A., 1995. Rozwój rolnictwa i agrobiznesu w skali krajowej i lokalnej. ODR, Poznań.
- Davis J.H., Goldberg R.A., 1957. A Concept of agribusiness. Boston.
- Heady E.O., 1962. Agricultural policy under economic development, Ames.
- Rachunki ekonomiczne dla rolnictwa, Rachunki narodowe i Rachunki podaży i wykorzystania wyrobów i usług w Polsce i Niemczech za lata 1995, 2000 i 2007. EUROSTAT. www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 10.10.2011].
- Rembisz W., Sielska A., Bezat A., 2011. Popytowo uwarunkowany model wzrostu produkcji rolno-żywnościowej. Program wieloletni 2011-2014, nr 13. IERiGŻ – PIB, Warszawa.
- Tomczak F., 1985. Doświadczenia światowe a problemy przekształceń struktury agrarnej w Polsce. Zagadn. Ekon. Roln. 5, 55.
- Tomczak F., 2000. Doświadczenia światowe rozwoju rolnictwa: Konkluzje dla Polski. Roczn. Nauk. SERiA 2, 1.
- Wilkin J., 2001. Polskie rolnictwo wobec procesu globalizacji. Roczn. Nauk. SERiA 3, 1, 15.

Woś A., 1979. Związki rolnictwa z gospodarką narodową. PWRiL, Warszawa.

Zalewski A., 1989. Problemy gospodarki żywnościowej w Polsce. PWN, Warszawa.

IMPORTANCE OF AGRIBUSINESS IN NATIONAL ECONOMIES OF POLAND AND GERMANY. PRODUCTION AND INCOME RESULTS

Summary. The objective of the research is to compare the importance of agribusiness in Polish and German economies. The paper analyses the internal structure of agribusiness and its share in national economies in terms of production and income results. The analysis is based on input-output matrix. The results show that the changes in the agribusiness structure in Poland go in the desired direction. The agriculture loses its significance, while food industry and industries manufacturing the production means and service become more significant. Agribusiness' share in the national economy in Poland has been systematically falling in the analysed period. It must be emphasised here that the Polish agribusiness is still run in an old fashioned way, while in Germany it is modern. The main condition to change the situation in Poland is to generate economic growth and be able to benefit from the CAP instruments.

Key words: agribusiness, global production, gross value added, internal structure, share of agribusiness in Polish and German economies

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 17.04.2012

Do cytowania – For citation: Mrówczyńska-Kamińska A., 2012. Produkcyjna i dochodotwórcza rola agrobiznesu w gospodarce narodowej w Polsce i Niemczech. J. Agribus. Rural Dev. 2(24), 179-189.